

A miskolci Bocskai (Rudolf) laktanya szerepe a hadtápbiztosításban

(Történelmi áttekintés)
Makkai László nyá. alezredes

Amikor a tanulmány megírásához hozzáfogtam, akkor az az alapgondolat vezérelt, hogy rövid visszatekintést adjak arról, hogy a miskolci Bocskai (Rudolf) laktanya milyen szerepet játszott az elmúlt 100 év folyamán, illetve ezen időszak hadtápbiztosításában.

Azt tudjuk, hogy a hadtápbiztosítás fogalma azt is jelenti, hogy a csapatok részére kellő időben, kellő helyen a szükséges mennyiségben biztosítani kell mindennemű anyagot, feltételt, ami a harc győzelmes megvívásához szükséges, élelmezési, ruházati, elhelyezési, üzemanyag, egészségügyi és szállítási feltételek biztosításában.

A hadtápbiztosítás tartalmilag nem újszerű dolog, mert a legrégebbi időktől fogva, amióta hadseregek léteznek, azokról való gondoskodás, ellátás biztosítása az adott kor színvonalának megfelelően megvolt.

Kezdetben több évezreden keresztül, főleg a helyszíni beszerzésekre, zsákmányolt anyagok felhasználására épült az ellátás.

A különböző történelmi korszakokból származó feljegyzések alapján megállapítható, hogy minden nagy hadvezér fontosnak tartotta a katonákról való gondoskodást, mert tudták, hogy a katonák jó hangulata, kedve döntő mértékben függ a csapatok ellátási színvonalától.

A mi történelmünkben már Zrínyi Miklós költő és hadvezér, aki a világon először 400 évvel ezelőtt készített szolgálati szabályzatot megállapította: „A harcosok lelkesedése, jó hangulata, harc készsége döntő fontosságú feltétele a harc győzelmes megvívásának, ezért a róluk való gondoskodás elsőrangú feladat”.

Tudnunk kell azt is, hogy a hadseregek a régebbi korokban, de még az elmúlt évezred folyamán is nem rendelkeztek laktanyákkal, csak néhány darab laktanya volt, főleg nagyobb városokban.

A laktanyák építését megelőző századokban a csapatok elhelyezése *beszállások útján történt*, főleg földesurak birtokain.

Történelmi kutatásaink során olyan adatokra bukkantunk, melyek fényt derítenek arra, hogy hogyan történtek a csapatok felállításai még alig 200 évvel ezelőtt is.

III. Károly császár 1733-ban rendeletet adott ki nyolc gyalogezred felállítására. Ekkor alakult meg 1733. november 24-én kelt császári pátenssel (megbízással) Miskolcon is egy gyalogezred.

A megbízást Kökényesdi Zoltán szatmári földbirtokos kapta, hogy saját költségén állítson fel egy gyalogezredet, melynek parancsnokává őt nevezték ki.

Kökényesdi Zoltán földbirtokos a megbízás alapján saját maga választhatta meg a tisztikarát és az ezred teljes ellátásáról és elhelyezéséről, valamint felszereléséről saját birtokain, saját költségén kellett gondoskodni.

Ebben az időben a csapatoknak nem volt számozásuk. A miskolci ezred csak később, 1769-ben kapta meg Mária-Terézia császárnőtől a 34. gyalogezred megnevezést.

A későbbiek folyamán egyre több ezredet kellett felállítani, míg végülis az 1867-es kiegyezés után egyre több alakulatra lett szükség és sor kerülhetett laktanyák építésére.

Császári rendeletre 1885-től kezdődően sor került Magyarországon 40 db laktanya megépítésére, típustervek alapján a bécsi Hirshel-Bachrach cég kivitelezésében.

A vállalatnál Feszthy Gyula építésmérnök, főépítészvezető irányításával egymás után épültek új laktanyák: Miskolcon, Kassán, Rozsnyón, Nyíregyházán, Debrecenben, Egerben, Gyöngyösön és Jászberényben.

Igy került sor a jelengi Bocskai (Rudolf) laktanya megépítésére is 1887–1889 közötti időben.

A laktanya megépült és 1889 április 24-én ünnepi városi közgyűlésen a polgármester, Soltész Nagy Kálmán javaslatára az akkor tragikus körülmények között elhunyt trónörököséről, Rudolf trónörököséről nevezték el a közgyűlés egyhangú határozata alapján.

Ettől az időtől kezdődően a Bocskai (Rudolf) laktanya igen fontos szerepet játszott a Császári és Magyar Királyi Hadsereg életében hadtáp szempontból is.

A laktanyák építésével egyidejűleg végetért a beszállásolások időszaka, megszűntek a gazdasági épületekben, pajtákban szétszórt kulturálatlan elhelyezési körülmények, és új időszak kezdődött a hadseregek életében.

A csapatok laktanyái elhelyezése alapvető változást hozott a csapatok fegyelme, ellátása és elhelyezése szempontjából az egész hadsereg életében.

Ezeknek a laktanyáknak (kaszárnyáknak) a megépítése minőségi változást hozott a katonák életkörülményeinek javulása terén. Ettől az időtől kezdődően érvényesültek ténylegesen a hadtápbiztosítás összes kritériumai laktanyai körülmények között:

- bekövetkezett a kulturált hálótermi elhelyezések rendje;
- létrejöttek a mosdók, WC-k, fürdők kedvező lehetőségei;
- egy helyen voltak a raktárak, műhelyek, istállók;
- a gyengélkedőkön szervezett eü. ellátás történt, megépültek az őrség, fogda és látogatóhelyiségek, rendelkezésre állt zárt alakulótér és gyakorlóterek;
- létrejöttek az egységes étkezési rendszer;
- lehetőségek voltak kulturális rendezvényekre;
- lényegében megteremtődtek a szervezett hadtápellátás feltételei.

Az így kialakult laktanyai feltételek olyan kedvező változásokat hoztak, melyek fennmaradtak az I. világháború kitöréséig.

Ha a laktanya történetét ténylegesen meg akarjuk ismerni, elkerülhetetlen, hogy ne említenénk meg, hogy mikor, milyen alakulatok helyezkedtek el e laktanyákban.

Bocskai (Rudolf) laktanya:

- Cs. és Kir. 65. gyalogezred
- Cs. és Kir. 30. gyalogdandár parancsnokság
- Cs. és Kir. 34. gyalogezred parancsnokság

Ferenc József később Bajcsy-Zsilinszki laktanya:

- Cs. és Kir. 15. huszár ho. parancsnokság
- Cs. és Kir. 15. huszár ezredparancsnokság és egyéb törzsek

Szondy György laktanya:

- Cs. és Kir. 6. lovas tüzérosztály parancsnokság
- Cs. és Kir. 17. tábori ágyus ezredparancsnokság
- Cs. és Kir. 15. tábori tüzérezred parancsnok
- Cs. és Kir. 5. gyalogezred parancsnokság

József laktanya:

- Cs. és Kir. 5. gyalogezred parancsnokság
(később csendőrség)

10. Honvéd laktanya:

- M. Kir. 10. honvéd gyalogezred parancsnokság + törzs

A felsorolt alakulatok hadtápbiztosítása igen nehéz feladat volt már abban az időben is, melynek akkor fő centruma a Szeles utcai élelmezési raktár volt. Ezt kiegészítette az egészségügyi biztosítás, ami a Szeles utcai régi kórházépületre hárult, ami a háború alatt honvéd kórházként működött.

1919-ben a Tanácsköztársaság alatt a Bocskai (Rudolf) laktanyában volt a 10. Vörös Gyalogezred, majd a Tanácsköztársaság leverése után a Tiszti Karhatalmi Század.

Az I. világháború után rövid ideig a csendőrség volt itt elhelyezve, majd azok átköltöztek a 10. honvéd laktanyába. az I. világháborút követő években mintegy 10 éven keresztül a laktanya kihasználatlan volt mindaddig, míg az 1920-as évek végén itt lett elhelyezve a zsoldos hadsereg, amely 1935-ig állt fenn, majd az 1936. évi Darányi-program folytán megalakuló új honvédség első alakulata a Magyar Királyi 13. Honvéd Gyalogezred került ide. Ez ezrednek önálló GH-ja volt Ludányi Ludmann Antal GH százados személyében, akihez az élelmező raktár is, mint raktárbázis tartozott. Ugyancsak a laktanyában volt elhelyezve rövid ideig egy határvédő század és egy légvédelmi tüzér osztály, melyek később az Ilona-udvar (Hunyadi laktanya) körletében helyezkedtek el, majd 1956-tól ez a laktanya lett a HÖR Kerületi Parancsnokság, amely még ma is itt van.

A Horthy-rendszer alatti hadseregfejlesztés időszakában új helyzet alakult ki. A zsoldos hadsereg mintegy 10 éves működése után az új honvédség szervezésével egyidejűleg a Bocskai (Rudolf) laktanya az élelmező raktárral együtt a környező alakulatok fő ellátó bázisa lett és innen oldották meg a hadtápbiztosítás feladatait.

A zsoldos hadsereg felszámolása után a Bocskai (Rudolf) laktanya fontos bázisa volt a honvédségnek.

- A Magyar Kir. 13. Honvéd Gyalogezred parancsnokságon kívül a
 - 7. Lgv. Tüzérosztály,
 - 7. Honvéd híradó század,
 - 7. Honvéd vonatosztály,
 - 7. Honvéd gépkocsizó osztály helyezkedtek el.

Az akkori honvédség legmagasabb szerve a 7. Hdt. Parancsnokság a Honvéd Kórház épületében helyezkedett el.

A II. világháború alatt a Bocskai (Rudolf) laktanyában működött a visszamaradó különítmény (VMK), amely behívta, felszerelte és útbaindította a frontra a menetzászlóaljkat. Ezen alakulatok folyamatos ellátása és felszerelése a laktanya GH-ra hárult.

A II. világháború befejezése után 1945-től legtöbb laktanyában szovjet alakulatok helyezkedtek el.

Miskolcon a VII. kerületi parancsnokság irányításával folyamatosan történt a hadsereg újjászervezése és a helyreállítási munkákban részt vevő alakulatok felállítása és ellátásának irányítása is e laktanyából történt.

Döntő fontosságú hadtápbiztosítási feladatot látott el ebben az időben a VII. kerületi parancsnokság HBS-i szolgálata az élelmező raktárna épülve.

Feladataik voltak:

- a helyőrség teljes személyi állománya élelmezési ellátása;
- egy Vöröskeresztes Kórház felállítása, eü., biztosítás végett;
- Erzsébet Kórház épületében 50 ágygal;
- gyengélkedő felállítása a Honvéd Kórház II. emeletén;
- lakás nélküli tisztek elhelyezése a Honvéd Kórház felső emeletén;
- vasútbiztosító zj. felállítása a Szondy laktanyában.

E bonyolult, nehéz időszak sűrűn változó, szervezési intézkedések közepette zajlott le és ezen időszak hadtápbiztosítása terén kiváló munkát végeztek: Lipták Balázs HBS alez., Belényi István HBS szds., Köteles József G. szds., Hendrik Ferenc G. fhdgy., Ludányi Antal G. százados és Seres Árpád G. százados.

Ebben a nehéz időszakban hadtápbiztosítást végezni kevés pénzzel, kevés anyagi készlettel igen nagy feladat volt és csak éjt nappallá téve dolgozók tudtak eredményesen dolgozni. A legtöbb problémát a romos laktanya helyreállítása okozta, amit a gyorsan behívott szakemberekkel, a helyszínen talált építési anyagokból kellett elvégezni.

1948 után viharosan peregtek az események, egymást követték a szervezési változások, amelyek rövid életűek voltak. Ebben a laktanyában 1951-ben került felállításra az 58. Honi Légvédelmi Tűzérparancsnokság, Sánta Ferenc ezredes parancsnoksága alatt.

A hadtáp élére Hajdú Haubl Gergely őrnagy került és Miskolc körzetében az egész hadtápellátás e magasabbegység hatáskörébe került. Természetesen az élelmező raktár továbbra is fontos ellátási feladatot látott el a csapatok élelmezésében Hidasnémeti Ferenc G. őrnagy parancsnoksága alatt 1956-ig.

Mint a hadtápbiztosítás megoldásának igazi próbatételeként kell megemlíteni a Magyarorszi Légvédelmi Kiképző Tábor Hadtáp feladatainak megoldását, melynek végrehajtása 1951-ben a budapesti, majd 1952-53-ban a miskolci légvédelmi tűzérhadosztály hadtáptörzsére hárult, amikor, mintegy 12 000 fő ellátását kellett biztosítani tábori körülmények között.

1956-ban az ismert okok miatt a korábban létező összes alakulatok és szervek felbomlottak és csak az 1956-os események, valamint a rend helyreállítása után kezdődhetett meg a hadsereg újjászervezése.

A Bocskai laktanyában a Miskolc és környékén állomásozó szovjet alakulatok egységei helyezkedtek el 1959 végéig, amikor új szervezés fogadása céljából megkezdődött a laktanya helyreállítása.

1956-57-ben a karhatalom a 10. Honvéd laktanyában helyezkedett el, majd őket az újjonnan megalakult Munkásőrség követte. Mivel a Bocskai laktanyában 1956-58 között szovjet alakulatok voltak, így az újjonnan megalakult légvédelmi tűzérezred (3902) Bürk József őrgy. parancsnoksága alatt ideiglenesen a Szondy laktanyába helyezkedett el, majd a szovjet alakulatok távozása után 1959-ben birtokba vették a Petőfi laktanyát, ahol a mai napig is vannak.

1959 végén a szovjet alakulatok visszaadták a Bocskai laktanyát, amit a 6. elhelyezési felügyelőség és Anda őrgy. építő zászlóalja felújított és alkalmassá tette új feladat ellátására.

1962-ben a Bocskai laktanyában alakult meg az új Honi Légvédelmi Tüzérbadosztály (MN 2096, majd később MN 5229 magasabbegység) Az új magasabbegység Stock János alezredes parancsnoksága alatt alakult meg, majd az egész helyőrségre kiterjedő hadtáptevékenységgel Pogár Tibor alez. és Szórádi Zoltán őrgy. vezetése alatt működött. Az ő vezetésük alatt a hadtáptevékenység e laktanyából kiterjedt szinte egész Észak-, Északkelet-Magyarország területére.

A szokványos hadtápbiztosítási feladatok mellett 1962-ben jelentős erőfeszítések történtek az új létszám fogadásához, 198 lakás biztosítása érdekében. Ez az esztendő volt az, amikor a helyőrség történetében a legkedvezőbb volt a lakáshelyzet. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy nagyon sokan voltak a helyőrségben, akik lakással rendelkeztek, de az 1956-os események kapcsán a helyőrség a lakásállományának csaknem 50%-át elveszítette, beleértve a nyugállományba vonultatkat is.

E kedvező feltételek megteremtése nagymértékben a magasabbegység pk. és htp., valamint a 6. EFÜ közötti szoros együttműködés folytán volt lehetséges.

Meg kell jegyezni továbbá, hogy az MN 2096 magasabbegység és alárendeltjei részére biztosított feltételekbe beleértendő, hogy ezekkel *egyidejűleg kellett biztosítani a légvédelmi rakétaelhárító rendszer kiépítését, annak teljes hadtápbiztosítását, beleértve a kitelepültek lakással való ellátását is.*

E rendkívül nagy feladatokat felsorolni, leírni nem nehéz, de ezeket időben, jól végrehajtani gigászi méretű feladat volt. Meg kell jegyezni továbbá azt is, hogy ezekben az években lüktető élet volt a helyőrségben politikai, társadalmi, kulturális szempontból egyaránt, de nem volt sokáig nyugalom, mert *a hadtápszervekre újabb feladatok vártak, mert az 1960-as évek közepén jelentős számú M. törzset hoztak létre, zömmel a hadtápfőnökség keretein belül, illetve annak alárendeltségében, így Miskolcon is.*

A helyőrség-parancsnokság a Bocskai laktanyából irányítva közreműködött e fontos hadtápfeladat szervezésében, de a konkrét gyakorlati feladatok megoldása rövid idő után a 6. Elhe. Felügyelőségre hárult.

Dr. Damó László őrgy. 1965-ben tartott helyszíni szemléje alkalmával döntés született, hogy az M. törzseket a 6. EFÜ befogadó parancsnoksága révén kell elhelyezni és azok hadtápbiztosítását megoldani.

E döntés alapján a 6. EFÜ, mint befogadó parancsnokság megkezdte működését, a gyakorlati feladatok végrehajtását:

- biztosította 5 M. törzs irodai elhelyezését;
- 5 M. törzs anyagi készleteinek tárolását;
- rendbehozta a teremvári L. raktárt;
- biztosította a szállítási feltételeket;
- biztosította a riasztást, ÜTI szolg. útján;
- MIÖCS-ot hozott létre saját állományából;
- biztosította az M. törzsek járműveinek karbantartását;
- biztosította az illetmény, irodaszer, étkezés és kulturális ellátást.

Erre az időszakra vonatkozóan megállapíthatjuk, hogy a befogadó parancsnokság az akkori követelményeknek megfelelően teljesítette a hadtápbiztosítás feltételeit.

A 6. EFÜ vezetése és tisztjei, valamint az M. törzsek tisztjei között igen jó szolgálati, sőt baráti kapcsolatok alakultak ki, amit az előljáró hadtápfőnökség is pozitívan értékelt.

Az M. csoport megbízott vezetője Kovács Andor őrgy. volt, aki a legnehezebb helyzetekben is feladata magaslatán állt, és mindenben segítette a többi M. törzseket is. Ez az időszak példaképpül szolgálhat még ma is több különböző szerv minőségi együttműködésének.

Ugyancsak az 1960-as évek közepén a Bocskai laktanyában levő magasabbegység hadtápfőnökének irányításával kellett megoldani a tisztí feleségeket foglalkoztató üzemek létrehozását, elsősorban a távoli helyőrségekben, ahol a tisztek feleségei nem tudtak más munkát vállalni. E feladat gyakorlati problémáinak megoldásában a magasabbegység hadtápfőnöke és a 6. EFÜ közös együttműködése hozta meg az eredményt:

- az üzemi helyiségek biztosítása;
- a szükséges gépek, munkaasztalok beállítása és üzembehelyezése;
- háromfázisú elektromos áram és csatlakozások biztosítása;
- tárolótér és csoportvezetői iroda biztosítása;
- szállítási feltételek biztosítása;
- munka- és balesetvédelem biztosítása.

Az akkori körülmények között e feladat végrehajtása is egy igazi hadtápfőnöki feladat volt, mert a nők keresetével megnöttek a tisztí családok jövedelmei, javultak életkörülményeik. Csak így volt lehetséges sok képzettség nélküli tisztí feleség foglalkoztatása, szabadidejük ésszerű lekötése, nem beszélve az érintett családok többletjövedelméről, életkörülményeik jelentős javulásáról.

A felsorolt feladatok eredményes végrehajtása után 1970-ben újabb hadtápfőnökségi rendelet alapján meg kellett teremteni a *hétvégi pihenők kialakítását*, ami az 1960-as évek túlterhelt munkája folytán a tisztek pihentetési céljait szolgálta.

A magasabbegység a Mályi tó partján ajándékozás útján kapott egy megfelelő területet célra. Mint már annyiszor a korábbi feladatok végrehajtásánál, most is a helyőrség hadtápfőnöke és a 6. EFÜ közötti jó együttműködés jegyében megkezdődhetett a munka. A katonák népgazdasági munkát végezve jelentős összeget hoztak az építkezés megkezdése céljából, amivel meg lehetett indítani az építkezést. Ugyanakkor a 6. EFÜ műszaki apparátusa biztosította a terveket és a helyszíni művezetést.

Ily módon sikerült az ország egyik legszebb, legkulturáltabb hétvégi pihenőjét felépíteni, amely méltó körülményeket biztosít a pihenni szándékozók részére.

Konyha, étterem, kulturális helyiségek, sportlétesítmények és példás technikai felszereltsége kellemes pihenést biztosít a beutaltak részére.

De még ez sem volt elég, mert a Bocskai laktanya parancsnoksága és hadtápszervei érezték vezető szerepüket a helyőrségben és így az 1970-es évek közepén sportkombinát megépítését *batározták el. Ez az objektum, amely az egész város csodálatát vívta ki a Petőfi laktanyával átellenben helyezkedik el. Megépítésekor több ezer m³ munkát kellett elvégezni és a kitartó munka eredményeként egy csodálatos sportkombinát épült az összes labdajátékok megrendezésére, sőt nyári sípálya (műanyag burkolatú) is rendelkezésre áll, amely jelentősen növelte a létesítmény értékét.*

E sportkombinát a Honvéd „Papp József” SE és az ezred gondozására van bízva. Itt kell megemlíteni Madarász András tztls. nevét, aki az építő brigád vezetését 30 év óta végzi folyamatosan és több, mint 100 millió Ft értékű csapatépítési munkát végzett a hadsereg érdekében tehermentesítve a HM Beruházási költségvetését.

A felsorolt munkákat még újabbak követték, ugyanis szokták mondani évés közben jön meg az étvágy, ily módon a Bocskai laktanya vezetőinek és a hadtáp és elhelyezési szervek együttműködésének és alkotni akarásának újabb eredményeként kell megemlíteni a Bocskai laktanya és az összes lakótelepek korszerűsítését.

A magasabbegység parancsnokság hosszú távra igyekezett berendezkedni ezért elhatározta:

- a Bocskai laktanya teljes tatarozását, tetőszerkezet és nyílászárók cseréjét;
- a Szeles utcai lakások teljes korszerűsítését, gázfűtés és egyéb berendezésekre kiterjedően;

- az Eperjesi utcai lakások korszerűsítését;

- a Kun Béla és Zamenhof utcai lakások korszerűsítését;

- a Tiszti Klub (Heő. Művelődési Otthon) teljes külső belső korszerűsítését és felújítását, valamint a kerthelyiség üzembehelyezését.

Még sorolhatnánk tovább, de a Bocskai laktanya, illetve az MN 5229 magasabbegységet is elérte egy nagy szervezési hullám és az 1984-ben végrehajtott átszervezés kapcsán csökkentett létszámmal a Petőfi laktanyába kerültek és az MN 4105 keretében működnek tovább.

Az 1984-es átszervezés után a Bocskai laktanya új gazdára talált. Az MN 1011 parancsnokság és egyéb M. alakulatok működésével egy igazi hadtáp M. bázissá lett.

A Bocskai laktanya és a komendánsi hivatal épületében elhelyezett M. törzsek képesek M. esetén az egyes M. alakulatok megalakulási körleteiben 24-48-72 óra alatt alakulataikat menetkész helyzetbe hozni és a részükre meghatározott feladatokat időben, a tervnek megfelelően végrehajtani.

Összegezve elmondható, hogy a jelenlegi Bocskai laktanyában, az M. alakulatok parancsnokságai a jelenlegi elhelyezésükben eredményesen tudnak dolgozni. Lehetőségük van időnként a kiképzési tervnek megfelelően végrehajtani a tartalékos tisztek továbbképzését, hogy azok M. esetén végrehajtandó feladataikat jól ismerjék és annak végrehajtását időben biztosítani tudják.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a Bocskai laktanyában a vonatkozó törzsekre a Hadtápbiztosítás feltételei adva vannak:

- a gyors bemozgósítás és felszerelés végrehajtására;
- az M. készletek 100%-os biztosítása és a gyors felszerelés feltételeinek biztosítására;

- a szállító járművek fogadása, átvétele, üzemképes állapotba helyezésére;

- a hadrafoghatóság, menetkésztség elérésére;

- az M. törzsek folyamatos tevékenységének és munkájuk naprakésztségének biztosítására.

Tehát ma a Bocskai laktanya, mint M. hadtáp bázis a funkciójának megfelel és a hadtápbiztosítás jó feltételei megvannak.